

de 1390, on sospito que el «nobilis» és un de la gran família catalano-siciliana dels Cruïlles (i que «Cunil·les» és una falta de lectura del publicador o de Montoliu en transcriure la cèdula del DAG). En la història de Marco Polo el text italià (S. XIV) porta «vasella vernicate d'oro», allà on el text francès usa el nom de 'vernigat' o sigui *vernigal*: és a dir 'cnvernissades d'or, daurades'; Oudin (mj. S. XVII, dicc. fet a base de documentació italiana antiga), Jal (*Gloss. Naut.*, s. v., declaren que l'it. *vernicali* era «sorte de vaisseau de terre vernissée» i el mateix diu Percivale (1592) del castellà. En fi un atuell igual o molt semblant es deia *vernissenc* a les nostres galeres (supra).

Vernicare era la forma italiana per dir 'envernissar' en tota l'E. Mj. com ja hem precisat més amunt, si bé també es deia en la lleu variant *invernicare*, que resta encara en molts dialectes d'Itàlia, p. ex. milanès *invernigà* «lustrare, lisciare», *invernighent* «acceso, infuocato, rosso in viso» (Salvioni, *Dial. Mod. Ci. Milano*, 231); amb el pas de *ga* a *ia* propi dels parlars provençals dels Alps i al Nord de la Vauclusa, consta també *verniar* com a variant de «*vernissar*, id est *vernicare arma*, prout picturare, illustrare» en el *Donat Proensial* de c. 1240 (PSW, l. c.).

Molt de mullader s'ha fet al voltant de les terminacions com venec. *vernical* [S. XVII], *vernigale* llatinització aproximada en un doc. llatí genovès de 1268, cast. *bernegal* [1490], la citada dada francesa (< it.) del Marco Polo, i les dades provençals (llatinitzades o afrancesades en lloc de *bernigau*) (*bernigaudum* 1347, *-gaut* 1420, *bernigal* 1437); mentre que en cat., on hi ha més documentació, i més antiga que enlloc, la forma *vernigat* amb *-t* és unànime; i també en it. i llengua d'oc abunden les formes en *-t(o)* tant o més que les en *-u* [*vernicato*, en els Pulci, c. 1470], sic. *virnicatu* «catino» (a Tràpani, on desembarcà el lliberador, nostre Pere el Gran).

Però és clar que la font màxima del vocabulari marítim mediterrani o de la seva irradiació, després dels ports catalans, va ser Gènova, i en el dialecte genovès la terminació *-atu* consta ja com a evolucionada en *-au* en temps medievals, avui en genovès modern tant en *-òu*, i de vegades *-ò*, que de fet és *vernigò* «copa de coure, aram o fusta per posar-hi diners», la forma que ha trobat Casaccia (*Diz. Genov.-It.*, 1876).

Així s'aclareixen d'un cop tots els problemes: és evident que de l'expansió de la forma genovesa antiga *vernigau* resulten ben planerament aquelles formes en *-au* i en *-al*: la terminació *-al* (sufix romànic *-ALE*) de l'occità general a Provença es convertí en *-au* (com tota *-l* final), i en propagar-se el genovesisme als altres dialectes occitans, que conservaven la *-l* (fins i tot a Guiana) corregiren *vernigau* en *-al*. I, des de Bordeus i la costa atlàntica, el mot es transmeté al castellà; que al castellà va entrar pel Cantàbric ho comprova el fet que la 1.ª dada en aquesta llengua és d'Alonso de Palencia; la 2.ª és de l'asturià Fz. de Oviedo (1535) i la 3.ª és del santanderí Antonio de Guevara: «vidrio de Venecia ni *bernegal* de Cadahalso, ni jarra de Barcelona, ni porcelana de Portugal» a. 1539. Però era

parlant de navegació (*Arte de Marear*, § 2, ed. 1895, p. 53).

La documentació del cat. antic està donada en gran abundor pels DAG. (7 textos 1284-1467, i avui encara «escudella, ribellet per menjar» a Eivissa i Formentera) i *AlcM*, amb vuit dades, dels Ss. XIII-XV. N'hi afegeixo o completo algunes: «Item escudeles e anaps e *vernigatz* e tayladors e morters e picons, de totes aquestes causes dóna hom, de cascuna saumada, un pareyl», *Reva* de Perpinyà, a. 1284 (RLR IV, 376, i Alart, *Docs. en L. Cat.*, 84). Tot seguit: «De Casteylot, assignam (a) a *vernegatz* que fem fer, 40 sols. --- e assignam, al maestre de la carn salada, 6 bacons e 100 formatges e 400 scudelas e 100 taladors e 100 *vernegatz*, si feytz» a. 1289 (BABL VI, 67).

En l'episodi immortal de la defensa catalana a la península egea, amb aquells escamots de braus repel·lint constantment els assalts de l'exèrcit imperial de Constantinoble, Muntaner deixa memòria que «a Galípol --- ordoné per tots los carrers miges bótes de vi temprat, ab *vernigats* e molt pa, que menjàs e begués qui'n volgués» (fets de 1304, *Cròn.*, § 221, Casac. VI, 71.10). I encara el 1489: «8 *vernigats*, 5 anaps e 19 escudelles e un covanet et 14 canades» en un doc. de la Casa de la Mar barcelonina (p. p. Moliné, en l'ed. del *Consolat*, p. 371).

No caldrà repetir els altres detalls, i la refutació de les nombroses garrotades de cec que han donat els col·legues, podent remetre a l'article del DECH on tot allò es troba pacientment detallat, i anorreat això.

¹ D'allà el nom de dona egípcia antic *Βερονίκη* o *Βερονίχη*, que després figura en el llegendari cristià medieval com la *Verònica* de la història sagrada. D'aquí el nom de l'effigie de Crist (empremtada en el vel de Verònica) i ja esmentada en JoMartorell, JRoig etc. Després, com a nom d'una herba medicinal (Jampy, *Canió*; Escrig); en fi «mujer bonachona» (Escrig). — ² No asseguro que el derivat *várnikā* ja es troba en els Vedas, encara que la primera nota la vaig pendre en un text vèdic, tot llegint l'Antologia Vèdica de Macdonell, que parla ja de «*várnikā* 'paint, ointment' derived from a *várnah* m. 'cover, lid; outside, color, dye, paint, complexion'».

Vernoi, V. *verni* Vernosa, V. *vern* Vero, V. *ver* Verol, *verola*, *verolejar*, *verolós*, V. *vari*

VERONAL, nom donat per l'inventor alemany Emil Fischer, princ. S. XX, per al·lusió a Verona: contenen que aquest químic el denominà així en el curs d'un viatge a aquesta ciutat d'Itàlia, l'any 1902, i fou en memòria dels immortals amants de Verona, Romeu i Julieta, i de llur tràgic emmetzinament (Enzo La Stella, *Diz. di Deonomastica*, Milà 1984, s. v.).

DERIV.: +*Veronalisme* 'emmetzinament per veronal'.

Itàlia *verone*, V. *veranda* Verònica, V. nota a *verónis* Verós, V. *vari* i *ver* Verosimil, cast. per *ver-*